

Wolfgang Streeck: Krigsdimma

[Ur [Sidecar](#), 1 mars 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

För att förklara varför det europeiska statssystemet för första gången sedan NATO:s bombningar av Belgrad 1999 har hemfallit åt krigsbarbari krävs mer än lekmanpsykiatri. Vad fick Ryssland och ”väst” att inlåta sig på en oförsonlig brottningsmatch på avgrundens rand, där båda sidor till sist föll ner från klippan? När vi genomlever dessa fruktansvärda veckor förstår vi bättre vad Gramsci måste ha menat med en mellanperiod: en situation ”där det gamla är döende och det nya ännu inte kan födas”, där ”det uppträder en stor variation av morbida symptom”, som när stora länder lägger sin framtid i händerna på ett osäkert slagfält i krigsdimma.

När detta skrivs vet ingen hur kriget i Ukraina kommer att sluta, och efter hur mycket blodspillan. Det vi kan försöka spekulera om nu är vilka orsakerna kan ha varit – och mänskliga aktörer har orsaker, oavsett hur excentriska de kan verka för andra – för den kompromisslösa balansgången från både USA:s och Rysslands sida. Vilken scen: ökande konfrontation, snabbt minskande möjligheter för båda sidor att rädda ansiktet med annat än en total seger, och slutligen Rysslands dödliga angrepp på ett grannland som de en gång delade stat med.

Här hittar vi anmärkningsvärda paralleller liksom uppenbara asymmetrier, eftersom både Ryssland och USA sedan länge har sett både sin nationella samhällsordning och internationella ställning långsamt förfalla, vilket uppenbarligen har fått dem att känna att de måste stoppa det nu, eller så kommer det att fortsätta i evighet. I fallet Ryssland ser vi en regim som både är etatistisk och oligarkisk och står inför ökande oro bland sina medborgare, rik på olja och korruption, oförmögen att förbättra livet för vanliga människor samtidigt som dess oligarker blir gränslöst rika, en regim som alltmer övergår till att använda hårda diktatoriska åtgärder mot alla organiserade protester. För att sitta bekvämare än på bajonetter måste det finnas en stabilitet som härleds från ekonomiska framgångar och sociala framsteg, vilka i sin tur är beroende av global efterfrågan på den olja och gas som Ryssland har att sälja. Men för detta krävs tillgång till finansmarknader och avancerad teknologi, som USA sedan en tid har börjat neka dem.

Samma sak med yttre säkerhet, där USA och NATO under nästan två decennier nu har trängt in politiskt och militärt i något som Ryssland, som bara är alltför bekant med utländska invasioner, hävdar vara sin *cordon sanitaire*. Moskvas försök att förhandla om detta ledde till att Washington behandlade det postsovjetiska Ryssland precis som dess föregångare, Sovjetunionen, med det slutgiltiga målet – en regimförändring. Försöken att få slut på intrånget har inte lett någonstans. NATO har flyttat sig allt närmare, och placerade nyligen ut medeldistansrobotar i Polen och Rumänien, alltmedan USA mer och mer har behandlat Ukraina som om de äger landet – däribland Victoria Nulands vicekungliga förkunnande om vilka som skulle leda regeringen i Kiev.

Vid någon tidpunkt drog den ryska regimen uppenbarligen slutsatsen att denna krypande både inhemska och yttre urholkning skulle fortsätta oförminskat om de inte vidtog dramatiska aktioner för att stoppa rötan. Det som följde var en militär upprustning runt Ukraina från våren 2021, åtföljd av krav på formella löften från Washington att hädanefter respektera Rysslands säkerhetsintressen –

och att söka en öppen konflikt istället för en dold, kanske i förhoppning om att mobilisera den ryska patriotiska anda som en gång hade besegrat tyskarna.

Om vi övergår till den amerikanska sidan hittar vi agg som går tillbaka till början av 2000-talet, efter att den av USA tillsatta postsovjjetiska ämbetsmannen, Boris Jeltsin, överlämnade verksamheten till Vladimir Putin i efterdyningarna till den ekonomiska och sociala katastrof som hade orsakats av den ”chockterapi” som amerikanerna föreslagit. Putins första försök att ansluta sig till NATO under beskydd av den nya världsordningen avvisades, trots alla hans ansträngningar att hjälpa Washington med deras invasion av Afghanistan. Rysslands invändningar mot utvidgningen av NATO 2004 – som nu hotade dess nordvästra gräns – bemötte Bush och Blair med att vid toppmötet i Bukarest 2008 förkunna den ”öppna dörrens” politik för Georgien och Ukraina.

Det amerikanska politiska etablissemanget under ledning av Hillary Clintons flygel i Demokratiska partiet började behandla Ryssland som en skurkstat, ungefär som det andra landet som hade frigjort sig från USA:s kontroll, Iran. Medan det tidigare hade funnits en kommunist under varenda amerikansk säng, var den objudna gästen nu ryss – en åtskillnad som många amerikaner egentligen aldrig lärde sig göra. Till och med valet av Trump 2016 tillskrevs av det förlorande partiet till hemliga ryska intriger, vilket politiskt dödade Trumps inledande försök att hitta någon sorts uppgörelse med Ryssland. (Kommer ni ihåg hans oskyldiga fråga varför NATO fortfarande existerar, tre årtionden efter att kommunismen hade upphört?) För att mäkla fred med den amerikanska djupa staten och väljarna hade han mot slutet av sin ämbetsperiod återvänt till den beprövade ryskfientliga uppfattningen.

Precis som för Obama-Clinton, var Ryssland en behändig både inhemsk och internationell ärkefiende för Trumps efterträdare Biden: litet ekonomiskt men lätt att framställa som stort på grund av sina kärnvapen. Efter mediamisslyckandet under Bidens tillbakadragande från Afghanistan verkade en uppvisning av styrka gentemot Ryssland vara en säker väg för USA att visa sina muskler, och tvinga republikanerna att just innan viktiga kongressval enas bakom Biden som ledare för en återuppståndna ”Fri värld”. Vederbörligen tog Washington till högljudd diplomati och vägrade kategoriskt att förhandla om NATO:s utvidgning. Putin hade gått så långt att alternativen helt klart stod mellan upptrappning och kapitulation. Det var vid denna tidpunkt hans metod övergick i vansinne, och den dödliga, strategiskt katastrofala ryska invasionen av Ukraina inleddes.

Att avvisa ryssarnas krav på säkerhetsgarantier var ett behändigt sätt för USA att stärka de europeiska ländernas ovillkorliga lojalitet till NATO, en allians som under senare år hade blivit skakig. Det gällde speciellt Frankrike, vars president för inte så länge sedan diagnosticerade NATO som ”hjärndöd”, men även Tyskland med sin nya regering, vars ledande parti, SPD, ansågs vara alltför ryssvänligt. Det fanns också ouppklarade affärer angående en gasledning, Nord Stream 2. Tillammans med Schröder hade Merkel inbjudit Ryssland att bygga den, i förhoppning om att fylla den brist i Tysklands energiförsörjning som förväntas bli resultatet av Tyska förbundsrepublikens unika väg utan kol och kärnkraft. USA var mot projektet, precis som många andra i Europa, inklusive de tyska Gröna. Bland orsakerna fanns farhågorna att gasledningen skulle göra Väst-europa mer beroende av Ryssland, och att det skulle bli omöjligt för Ukraina och Polen att avbryta de ryska gasleveranserna om Moskva skulle börja bete sig illa.

Genom att återställa Europas lojalitet till USA:s ledarskap löste konfrontationen om Ukraina detta problem på nolltid. Med CIA:s hemligstämplade tillkännagivanden som förebild, framställde

Västeuropas så kallade ”kvalitetspress”, för att inte nämna public service, den snabbt förvärrade situationen som en kamp mellan gott och ont, USA under Biden mot Ryssland under Putin. Under Merkels sista veckor lyckades Bidens administration övertyga senaten att inte genomföra hårda sanktioner mot Tyskland och Nord Stream 2:s chefer, i utbyte mot att Tyskland gick med på att ta med gasledningen i ett möjligt framtida sanktionspaket. Efter Rysslands erkännande av de två östukrainska utbrytarrepublikerna, sköt Berlin formellt upp certifieringen av gasledningen – men det räckte inte. Med den nya tyska kanslern bredvid sig under en presskonferens i Washington, tillkännagav Biden att gasledningen om så behövdes definitivt skulle ingå i sanktionerna, medan Scholz höll tyst. Några dagar senare godkände Biden senatens plan, som han tidigare hade varit mot. Och den 24 februari tvingade den ryska invasionen Berlin att på egen hand göra det som Washington annars hade gjort å Tysklands och västs vägnar: att en gång för alla skrinlägga ledningen.

Således var väst åter enat, vilket hälsades med jublande applåder från lokala kommentatorer, som var tacksamma över att kalla krigets transatlantiska visshet var tillbaka. Framtidsutsikten att ingå en stridsallians med världshistoriens mest fruktansvärda militär suddade omedelbart ut minnena från några månader tidigare, då USA med kort varsel övergav inte bara Afghanistan utan också de hjälptrupper som NATO-allierade tillhandahöll som stöd till det ”nationsbyggande” som USA:s aktivitet en gång hade gynnat. Inte heller brydde man sig om att Biden hade beslagtagit större delen av den afghanska centralbankens reserver, till ett belopp av 7,5 miljarder dollar, för att delas ut bland de som hade drabbats av 11 september (och deras advokater), medan Afghanistan lider av en landsomfattande svält. Glömda är också de ruinhögar som blivit kvar efter amerikanska interventioner på senare tid i Somalia, Irak, Syrien, Libyen – total ödeläggelse av hela länder och regioner, följt av att de hastigt övergivits.

Nu är det ”väst” igen, Midgård som kämpar mot landet Mordor för att försvara ett litet modigt rike som bara vill ”vara som vi”, och för detta syfte bara vill få tillåtelse att gå in genom NATO:s och EU:s öppna dörrar. Västeuropas regeringar förträngde pliktstroget alla återstående minnen av den amerikanska utrikespolitikens djup rotade vårdslöshet, som framkallas av USA:s blotta storlek och dess läge på en ö stor som en kontinent där ingen kan nå dem, oavsett vilken röra de ställer till när deras militära äventyr går fel – och häpnadsväckande nog gav Europa USA, ett fjärran icke-europeiskt imperium på nedgång, med andra intressen och en hel massa egna problem, fullständiga befogenheter att ta itu med Ryssland om varken mer eller mindre än det europeiska statssystemets framtid.

Hur står det till med EU? När Västeuropa återvände till ”väst” inskränktes EU kort sagt till en geoeconomisk nyttighet för NATO, alltså USA. Händelserna kring Ukraina gör det tydligare än någonsin, att för USA är EU i grund och botten en källa till ekonomisk och politisk styrning av stater som behövs för att hjälpa ”väst” att omringa Rysslands västra flank. Att hålla USA-vänliga regeringar kvar vid makten i de tidigare sovjetiska satellitstaterna kan bli kostsamt, och gör det lockande med en ansvarsfördelning där ”Europa” betalar för brödet medan USA tillhandahåller eldkraft – eller föreställningen om det. Det gör i själva verket EU till en ekonomisk assistent åt NATO. Samtidigt är de östeuropeiska regeringarna mer nöjda med att ge Washington förtroendet för deras försvar än vad Paris och Berlin är, med tanke på den förstnämndas bevisade skjutglädje och säkert avlägsna hemmabas. I utbyte mot USA:s skydd via NATO, och Washingtons beskydd i deras

relationer med EU, är länder som Polen och Rumänien värd för amerikanska missiler som påstås skydda Europa mot Iran, samtidigt som de olyckligtvis måste passera Ryssland på vägen.

Slutsatsen för von der Leyen och hennes grupp är att bekräfta sin underordnade ställning. USA anser att det sist och slutligen är upp till Washington att avgöra EU:s utvidgning till Ukraina och västra Balkan, och även till Georgien och Armenien. I synnerhet Frankrike kan fortfarande ha invändningar mot en ytterligare utvidgning, men det är en gissning hur länge de kan hålla mot, speciellt om Tyskland kan övertalas att betala räkningen. (Även om det inte har inletts några formella anslutningsprocedurer för Ukraina till EU, så har von der Leyen förkunnat: ”Vi vill ha med dem.”) I och med att Polen är strikt ryskfientligt och för NATO, kommer det nu dessutom att bli svårt att straffa dem med minskat ekonomiskt stöd från EU för vad Europadomstolen anser vara brister i dess ”rättssäkerhet”. Samma sak gäller Ungern, vars oberäkneliga ledare, Orbán, har blivit alltmer ryskfientlig. Med USA:s återkomst har makten att hålla EU:s medlemsstater i styr flyttat från Bryssel till Washington D.C.

En sak som EU-vänliga européer, speciellt de Gröna, för närvarande lär sig är, att om man låter USA skydda en, så övertrumfar geopolitiken all annan politik, och att geopolitiken enbart bestäms av Washington. Det är så ett imperium fungerar. Ukraina är ett hus som är uppdelat mellan en häpnadsväckande samling oligarker, och som snart kommer att få utökat ekonomiskt stöd från ”Europa”. Men det kommer bara att vara en liten del av det som de ukrainska oligarkerna regelbundet sätter in i schweiziska eller brittiska eller, får man anta, amerikanska banker. Jämfört med Ukraina tyder allt på att Polen och till och med Ungern är, för att använda en amerikansk liknelse, rena som en hundtand. (Vem kan glömma den lön som Hunter Biden fick som företagsextern styrelsemedlem i ett ukrainskt gasföretag, vars huvudägare då var föremål för en utredning för penningtvätt?)

Det är fortfarande ett mysterium, uppenbarligen inte det enda i detta sammanhang, varför USA och dess allierade till största delen uteslöt möjligheten att Ryssland skulle besvara de ökade påtryckningarna för en regimförändring – i form av att ”väst” nekade dem en säkerhetszon – genom att fördjupa alliansen med Kina. Det är sant att Ryssland historiskt alltid har velat vara en del av Europa, och att något som liknar asienfobi är djupt förankrad i dess nationella identitet. För ryssar är Moskva det tredje Rom, inte ett andra Beijing. Så sent som 1969 drabbade Ryssland och Kina, som båda då var kommunistiska, samman vid sin gemensamma gräns vid Ussurifloden. Med Ryssland nu avskuret från väst på obestämd framtid, kan Kina, som har brist på råvaror, kliva in och förse Ryssland med sin egen moderna teknologi. När NATO nu delar den euroasiatiska kontinenten i ”Europa”, inklusive Ukraina, mot Ryssland, som en icke europeisk fiende till Europa, kan den ryska nationalismen, tvärtemot sin historiska läggning, känna sig tvingad att alliera sig med Kina, något som förebådades av den märkliga bilden med Xi och Putin sida vid sida under öppnandet av vinterolympiaden i Beijing.

Kan en allians mellan Kina och Ryssland bli det oavsiktliga resultatet av USA:s inkompetens, eller tvärtom ett avsett resultat av USA:s globala strategi? Om Moskva skulle slå sig ihop med Beijing, så skulle det inte längre finnas någon framtidsutsikt av en rysk-europeisk uppgörelse på franskt vis. Oavsett sin politiska form skulle Västeuropa mer än någonsin fungera som USA:s transatlantiska flygel under ett nytt kallt, eller kanske varmt, krig mellan två globala maktblock, det ena på nedgång med förhoppningar om att vända på utvecklingen, det andra med förhoppningar att höja sig.

Bara ett Europa i fred med Ryssland, ett Europa som respekterar Rysslands säkerhetsbehov, kan hoppas kunna befria sig från den amerikanska omfamningen, som så effektivt har förnyats under Ukrainakrisen. Man får anta att det är orsaken till att Macron så länge insisterade på att Ryssland är en del av Europa, och att "Europa", givetvis som det företräds av honom själv och Frankrike, måste ombesörja fred på sin östra flank. Rysslands invasion har satt stopp för detta projekt för lång tid framåt, om inte för alltid. Men det var inte ens från början särskilt lovande, med tanke på Tysklands upplevda behov av amerikanskt kärnvapenskydd, och de tyska tvivlen på Frankrikes alltför fantasi-fulla internationella ambitioner, som omdefinierades till europeiska ambitioner som skulle betalas med Tysklands ekonomiska makt. Och med visst berättigande kunde Ryssland fråga sig om Frankrike under dessa förhållanden skulle kunna knuffa bort USA från Europas förarsäte.

Så vinnaren är ... USA? Ju längre kriget håller på, tack vare de ukrainska medborgarnas och deras armés framgångsrika motstånd, desto mer kommer det att märkas att ledaren för "väst", som när kriget började talade för "Europa", inte ingriper militärt å Ukrainas vägnar. Som Biden redan från början klargjorde har USA givit sig själv speciell tjänstledighet. Om vi tittar på deras meriter är inte detta något nytt: när deras uppdrag blir ohanterligt drar de sig tillbaka till sin fjärran ö. När tyskarna ser på och undrar var USA är, kan de icke desto mindre börja känna vissa tvivel på USA:s åtagande att ge dem kärnvapenskydd. Detta åtagande ligger trots allt bakom Tysklands medlemskap i NATO, tyskarnas anslutning till icke-spridningsavtalet för kärnvapen, och inhysandet av omkring 30.000 amerikanska soldater på tysk mark.

I detta sammanhang ser specialbudgeten på 100 miljarder euro, som Scholz' regering tillkännagav några dagar efter att kriget börjat, och ägnat att uppfylla löftet från 2001 att lägga 2% av Tysklands BNP på vapen, ut som ett rituellt offer för att blidka en arg Gud, som man fruktar skulle kunna överge sina inte så lojala troende. Ingen tror, att om Tyskland verkligen hade levt upp till NATO:s krav på 2%, så hade Ryssland avskräckts från att invadera Ukraina, eller att Tyskland skulle ha kunnat och varit villigt att komma till deras hjälp. Hursomhelst kommer det att ta årtal innan de nya vapnen, givetvis de allra senaste, kommer att vara tillgängliga för trupperna. Det kommer också att vara vapen av precis den sort som USA, Frankrike och Storbritannien redan har i överflöd.

Dessutom står hela den tyska militären under NATO:s, alltså Pentagons, kommando, så de nya vapnen kommer att öka NATO:s, inte Tysklands, eldkraft. Teknologiskt kommer de att vara utformade för global användning, på "uppdrag" som Afghanistan – eller mest sannolikt i närheten av Kina, för att hjälpa USA under den framväxande konfrontationen i Sydkinesiska sjön. Det blev ingen som helst debatt i förbundsdagen om exakt vilka nya "förmågor" som skulle behövas, eller vad de ska användas till. Precis som tidigare under Merkel, överlämnades detta till "de allierade" att avgöra. En sak skulle kunna vara det av Frankrike omhuldade framtida stridsflygssystemet (FCAS), som kombinerar stridsflygplan, drönare och satelliter för operationer över hela världen. Det finns inget större hopp om att det någon gång kommer att föras en strategisk debatt i Tyskland om vad det innebär att försvara sitt eget territorium, snarare än att angripa andra territorium. Kan erfarenheterna i Ukraina hjälpa till att inleda denna diskussion? Inte sannolikt.